STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01409

A RETSEPT GEGEN SHVIGERS

Manuel Juan Diana

Permanent preservation of this book was made possible
by David & Eliza Rosen
in memory of
Morris B. Levine, scholar & lover of Jewish books

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

טעאטער ביבליאטעק

מאנועל זשאן דיאנא

א רעצעפט
געגען שוויגערס

פארס אין איין אקט.

יודיש דורך
זלמן זילבערצווייג

1920

מאנועל וושאן דיאנא.

א רעצעפּט געגען שוויגערס

פאַרס אין 1 אקט.

בעארבייט דורך זלמן זילבערצווייג.

DRUK SZKORA I SYLMAN WARSZAWA NOWOLIPKI 6.

פּערזאנען:

פֿרוי שטײנבערג — 53 יאָהר

פֿרוי האַרטשטײן — איהר טאָכטער, 35 יאָהר

אַננאַ — איהר טאָכטער

אַרנאָלד װײַנבערג — איהר מאַן, 28 יאָהר

יוליוס ליכטענפֿעלד — זײן פֿרײנד 40 יאָהר

דאָקטאָר סאָלאָמאָן פֿעלדמאַן — 52 יאָהר

אַ דינער.

דאָס אויפֿפֿיהרונגס־רעכט װערט געשיצט:
אין רוסלאַנד: דורכ'ן דראַמאַטישען און מוזי־
קאַלישען שריפֿטשטעלער־פֿערבאַנד אין
פּעטערבורג.
אין פּױלען: דורכ'ן יודישען ליטעראַטען און
זשורנאַליסטען־פֿעראײן אין לאָדז.

א עלעגאנט מעבלירט צימער.

איין טיר אין הינטערגרונד און 2 זייטענטירען. לינקס, נע־בען אויווען, פאטאגראפיעס ביי דער וואנד. איבער'ן אויווען אַ שפיגעל.

ערשטער אויפטריט.

אַרנאָלד, אַננאַ, פרוי האַרטשטיין, פרוי שטיינבערג, ד"ר פעלדמאַן.

אַרנאָלד זיצט ביים טיש רעכטס, האַלט אַ ווירטשאַפטס בוך און אַ פעדער אין דער האנד. געגענאיבער איהם אַננאַ, נעבען איהר אויף אַ זאַפע פרוי האַרטשטיין און פרוי שטיינבערג די דאַמען שטיקען אָדער לעזען, לינקס, נישט ווייט פון אויווען זיצט דאָקטאָר פעלדמאַן אין אַ פאָטעל און לעזט אַ צייטונג.

דאָקטאָר (איבעררייסענדיג דאס לעזען): גאָט, שוין ווידער אַ באַהן-קאַטאַסטראָפע!

פרוי שטיינבערג: שוין ווידער! שרעקליך!

אַרנאָלד: אַזוי שרעקליך, אַז מ'וואָלט שוין גערן געוואָלט אַז ס'זאָלען זיך צוריק אומקעהרען די אַלטע גוטע צייטען, ווען מ'איז געפאָהרען אין אַ פאָסט-וואָגען— נישט אמת, באָבע? (פרוי שטיינבערג מאַכט אַ שלעכט-געשטימטע בעוועגונג. אַננאַ וואַרפט אַרנאָלד'ן צו אַבליק, ווי זי וואָלט איהם געבעטען ווייטער נישט צו ריידען)

פרוי האַרטשטיין: און אויסערדעם איז גאָרנישט פאַר־האַן נייעס אין דער צייטונג, ה' דאָקטאָר?

דאָקטאָר: נייעס?... כ'זוי'כ! אויסער אַ טוץ מיניסטאָרען־

קריזיסען און איינציגע הונדערט רייב אָנפּאַלען, געדענק איך בכלל נישט, אַז כ׳זאָל האָבען געזעהען שוין זייט 3 חדשים עפּעס נייעס אין דער צייטונג.

אַ ר נ אָ ל ד : און טאָמער איז שוין יאָ דאָ אַמאָל עפּעס אַ סענסאַציאָנעלע מעשה, ווערט זי באַלד צומאָרגענס אָבגעלייקענט.

ד אָ ק ט אָ ר : דאָס הייסט, פון דער קאָנקורענץ צייטונג...

אַ ר נ אָ ל ד : פערשטעהט זיך.

פ ר וי ה אַ ר ט ש ט יי ן : זענען די רעכנונגען אין אָרדנונג, אַרנאָלד?

אַ ר נ אָ ל ד : איך רעכען דאָך ערשט נאָך...

פ ר וי ש ט יי נ ב ע ר ג : אייל זיך נאָר נישט און האָב נישט קיין טעות...

אַ ר נ אָ ל ד : זאָל גאָט אָבהיטען, באָבע! (פרוי שטיינבערג וואַרפט אויף איהם אַ בייזען בליק, אַננאַ גיט איהם אַ ציבען, אַז ער זאָל אויפ־הערען. נאָך אַ פּויזע, שטיל צו אַננאַ׳ן) מיר וועלען היינט אַרויסגעהן אַביסעל שפּאַצירען?

א נ נ א (צו דער מוטער): מאַמא, וועסט געהן מיט אונז היינט שפּאַצירען?

פ ר וי ה א ר ט ש ט יי ן (צו איהר מוטער): וועסט געהן היינט אַביסעל מיט אונז, מאַמא?

פ ר וי ש ט יי נ ב ע ר ג (צו איהר טאָכטער): ס׳איז היינט אַזוי קיהל אין דרויסען.

פ ר וי ה א ר ט ש ט יי ן (צו איהר טאָכטער): ס׳וועט נאָך זיכער רעגנען.

אַ נ נ אַ (צו אַרנאָלד׳ן): ס׳איז היינט אַזאַ שלעכט וועטער, אַרנאָלד.

אַ ר נ אָ ל ד : אַ שלעכט וועטער! אויפ׳ן גאַנצען הימעל זעהט מען דאָך אָבער נישט קיין וואָלקענדיל.

אַ נ נ אַ (אַפּאַרט): אַרנאָלד!

פ ר וי ה אַ ר ט ש ט יי ן : ס׳וועט נאָך רעגנען; פערלאָז דיך אויף מיר, אַז איך זאָג, ווייס איך וואָס כ׳רייד... זענען די רעכנונגען אין אָרדנונג?

אַ ר נ אָ ל ד (קוקט אַריין אין די פּאַפּירען): יאָ, ס׳שטימט אויף

אַ האָר, באָבע. (פֿרוי האַרטשטיין קוקט איהם בייז אָן) דאָקטאָר, וואָס שפּיעלט מען היינט אין טעאַטער?

דאָקטאָר (קוקט אַריין אין ציימונג): עוואַ.

אַרנאָלד (צו אַננאַ׳ן) ווי מיינסטו, אַננאַ, זאָלען מיר געהן צו עוואַ?

אַננאַ (האַלב אַפּאַרט): עוואַ? דאָס איז אַ פּרעכטיגע זאַך! (צו איהר מוטער) וואָס זאָגסט דו דערצו, מאַמא?

פֿרוי שטיינבערג (צו איהר טאָכטער): עוואַ! אַך, דאָס איז אַ לאַנגווייליגע זאַך.

פֿרוי האַרטשטיין (צו איהר טאָכטער): אַ צו אַלטע זאַך.

אַננאַ (צו אַרנאָלד׳ן): כ׳האָב נישט ליעב די זאַך.

אַרנאָלד (אַפּאַרט): נאָך אַ משפט פֿון אַלע דריי ווייבער האָב איך עס פֿריהער געקאָנט ערוואַרטען.

פֿרוי שטיינבערג: ווילסטו נישט בעסער אַריינגעהן שפּילען מיט מיר אַ פּאַרטיע שאָך?

אַרנאָלד: איך דאַנק, איך דאַרף צוועקגעהן.

אַננאַ: דו געהסט אַוועק?

אַרנאָלד: דו ווייסט דאָך, צו סאַמעט׳ן וועגען פֿערד, וואָס כ׳וויל קויפֿען.

אַננאַ: אַ, דאָס געפֿעלט מיר! (צו דער מוטער) מאַמא, ער וויל מיר קויפֿען אַ פֿערד צו רייטען.

פֿרוי שטיינבערג: אַ רייט-פֿערד? דאָס פֿעהלט נאָך! אויף אַזאַ פֿערד איז מען דאָך איינגעשטעלט מיט׳ן לעבען.

אַרנאָלד (אַפּאַרט): ס׳איז מיר גוט... זי הויבט אָן און באַלד וועלען מיר האָבען אַ גאַנצען קאָנצערט אויפֿ׳ן זעלבען מאָטיוו.

פֿרוי הארטשטיין (צו איהר טאָכטער): פֿערד זענען אַ זעהר געפֿעהרליך שפּילצייג.

פֿרוי שטיינבערג (צו איהר טאָכטער): מיט פֿערד טאָר מען זיך נישט שפּילען.

דאָקטאָר (צווייזייטיג): יאָ, פֿערד זענען טאַקע אַ שלעכטע זאַך.

פֿרוי האַרטשטיין: איך קאָן איבערהויפּט נישט הערען

זייִען וועגען פערד. (צו איהר טאָכטער) דו געהסט?

פרוי שטייבערג: יאָ, איך געה. (צו איהר טאָכטער) דו געהסט אויך? (אננאַ שאָקעלט אויף ניין) און איהר, ה׳ דאָקטאָר, געהט אויך נישט.

דאָקטאָר: איך געה יאָ. (די פרויען האַרטשטיין און שטיינבערג און דאָקטאָר — אָב).

צווייטער אויפטריט.

אַרנאָלד. אַננאַ.

אַרנאָלד: וואָס פאַר׳ע שרעקליכע לאַגע!

אַננאַ: וואָס פעהלט דיר דען, טייערער?

אַרנאָלד: לאָז מיך אָב!

אַננאַ: ביזט בייז אויף מיר?

אַרנאָלד: אויף דיר? זאָל גאָט אָבהיטען! ניין, דו ביזט פונקט אַזוי אומגליקליך ווי איך.

אַננאַ: דו — אומגליקליך?

אַרנאָלד: דו רעכענסט, אַז ס׳איז אַזוי בעקוועם פאַר אַ מאַן שטענדיג צו ליגען אונטער׳ן פאַנטאָפעל און קיינמאָל נישט צו קאָנען אויפהויבען דעם אייגענעם קאָפּ?

אַננאַ: דו ביזט שלעכט געשטימט.

אַרנאָלד: מ׳קען דען אַנדערש זיין? איך בין מעהר קיין מענש, איך בין אַ מאַשין, וואָס ווערט געדרעהט פון דיין מאַמע און באָבע. איך געה שלאָפען, שטעה אויף, געה אַוועק, קום צוריק, עס, טרינק, רעד, שלאָף, אָטעם, זיפץ, לאַך, שווייג, שמועס, קרעכץ, זינג און טאַנץ שטענדיג לויט אַ פּראָגראַם וואָס איינע פון זיי ביי-דע אַרבייט מיר אויס. יעדען אין ד׳רפריה אַרבייטען זיי מיר אויס דעם פּלאַן, וואָס איך האָב צו טהון אַ גאַנצען טאָג... זיי ווילען מיר נאָך באַלד בעפעהלען וואָס כ׳האָב צו טהון ביי נאַכט אויך.

אַננאַ (בערוהיגענד): אַרנאָלד — דאָס איז שוין איבערגעטריבען!

אַרנאָלד: ניין, ניין, ס׳האַלט שוין גאָרנישט ווייט דער-פון. און דערצו איז נאָך מיין אומגליק גרעסער ווי אַלעמענס. אַנ-דערע יונגע פּאָרלעך האָבען נאָר איין שוויגער, און איך אומגליק-

ליבער האָב צוויי.

אננאַ: אָבער וואָס זאָל מען דערצו טהון?

אַרנאָלד: אָ, ווען איך וואָלט געוואוסט... אזוי קאָן עס אָבער נישט בלייבען; מיר האָבען נישט חתונה געהאַט צו פערברענגען אזאַ לעבען. ווען איך וואָלט פריהער געוואוסט, אַז איך וועל זיין אייביג פער'משפט אויף צוויי גיהונום'ס, וואָלט איך...

אַננאַ: דו האָסט חרטה אויף אונזער חתונה! פוּ, איך וויל מעהר גאָרנישט הערען פון דיר. איך געה שוין אַוועק!

אַרנאָלד: צו די שוויגערס... קוש זיי דאָרט אָנשטאָט מיר!

אַננאַ (קומט צוריק, שטעקט אוים דעם שטערן) גוט... איך האָב אָבער נישט צו באָרגען... (ארנאָלד קושט זי) איצט וועל איך האָבען אָבצוגעבען. דו קומסט דאָך באַלד? (אָב)

אַרנאָלד: יאָ.

דריטער אויפטריט

אַרנאָלד, דערנאָך דער דינער און ליכטענפעלד.

אַרנאָלד: אַ שאָדו! אַ גוטע פרוי, נאָר זי האָט צופיל מורא פאַר איהר מוטער און באָבע. ווייטער קאָן אָבער אזוי נישט געהן, מ'מוז צו טראַכטען עפּעס אַ מיטעל.

דינער (ברענגט אַריין אַ וויזיט קאַרטע, באַלד אָב).

אַרנאָלד (נעמט די קאַרטע): יוליוס ליכטענפעלד! מיין בעסטער פריינד! ער דאָ?

יוליוס (אַריינקומענדיג): יאָ, דאָ איז ער.

אַרנאָלד: אַך, ליבער פריינד, וואָס פאַר'ע גליקליכער צופאַל האָט דיך דאָ אהערגעבראַכט. מיר האָבען זיך דאָך שוין אַזוי לאַנג נישט געזעהען. וואָס מאַכסטו? און וואָס מאַכט דיין פרוי?

יוליוס: איך האָב נישט מעהר קיין פרוי...

אַרנאָלד: וואָס?

יוליוס: וואָס דו הערסט. שוין 3 יאָהר ווי כ'בין אליין.

אַרנאָלד: אָרימער פריינד — און דו ביזט דאָך געווען גליקליך!

יוליוס: יאָ, מיין פרוי איז געווען זייער אַ גוטע און כ׳וואָלט געווען גליקליך, ווען דער טייוועל וואָלט זיך נישט אַריינגעמישט אין מיטען.

ארנאָלד: דער טייוועל? אַהאַ, כ׳פערשטעה; דו מיינסט, דיין שוויגער.

יוליוס: געטראָפען... זי האָט ביי אונז געוואוינט און וואָס איך האָב זיך פון איהר אָנגעליטען, קאָנסטו דיר גאָרנישט פאָרשטעלען. ווי קאָנסטו פיהלען די צרות וואָס מ׳ליידט זיך אָן פון אַ שוויגער, אַז דאָ האָסט נאָך נישט דיין אייגענע היים.

ארנאָלד: איך האָב.

יוליוס: דו האָסט חתונה געהאַט?

ארנאָלד: יאָ, מיט אַ חודש צוריק.

יוליוס: מזל-טוב. און אַ שוויגער האָסטו?

ארנאָלד: ניין.

יוליוס: גליקליכער מענש, לאָז מיך דיר גראַטולירען.

ארנאָלד: כאַפּ נישט.

יוליוס: פאַרוואָס?

ארנאָלד: ווייל... כ׳האָב 2 שוויגערס.

יוליוס: צוויי! ווי אַזוי איז דאָס מעגליך?

ארנאָלד: מיין פרוי׳ס מוטער און אַ באָבע...

יוליוס: און די וואוינסט צוזאַמען מיט זיי? (ארנאָלד מאַכט אַ צייכען אויף יאָ) אַך, ליבער פריינד, ווי איך בעדויער דיך! ווי זאָגט מען עפּעס, מ׳זאָל נישט געהן צים רופא נאָר צום חולה, נאָר איך קאָן דיר מיטפיהלען דעם טעם פון דער חולאת, וואָס מ׳רופט אָן: שוויגער... אַזאַ דיק בוך וואָלט איך געקאָנט וועגען דעם אָנשרייבען. שוויגערס זענען פאַרהאַן 3 קאַטעגאָריעס: אַ שוויגער אויף אַ מרחק פון 100 מייל, איז אַ לייכטע פיבער, אַ שוויגער אין דער זעלבער שטאָדט, איז אַ שטאַרק פיבער, און אַ שוויגער אונטער׳ן זעלבען דאַך, איז די כאָלערא אליין!

ארנאָלד: און איך, ברודער, שטעק אין דערדריטער קאַטעגאָריע און אויב ס׳איז פאַרהאַן אַ פירטע, בין איך אין דער פירטער.

יוליוס (שמעקט מיט דער נאָז): ס׳שמעקט דאָך טאַקע מיט שוויגערס.

אַרנאָלד: נישט אמת, ס׳שמעקט מיט פּולווער?

יוליוס: יאָ, אַזוי ווי אַ בליץ וואָלט אַריינגעשלאָגען.

אַרנאָלד: אַלע עשר מכות זעגען דאָך גאָרנישט געגען מיינע צרות...

יוליוס: און דו טהוסט גאָרנישט געגען דעם?

אַרנאָלד: איך האָב געפּרובט... וואָס קאָן מען אָבער אויפטהון געגען אַ שוויגער? שטעל דיר פאָר, אַז זי האָט זיך אַהערגעבראַכט אַ דאָקטאָר, וואָס האָט פאַר איהר ערפונדען אַ מיטעל לאַנג צו לעבען.

יוליוס: דעם דאָקטאָר עקספּעדיר איך באַלד.

אַרנאָלד: דו?

יוליוס: יאָ, דאָס איז ביי מיר פון די לייכטע זאַכען. זאָג נאָר, ער יאָגט זיך עפּעס נאָך כבוד?

אַרנאָלד: אַ שעהנע פראַגע. ער חלום׳ט נאָר שטענדיג וועגען אַ קאַריערע.

יוליוס: אויסגעצייכענט!

אַרנאָלד: וואָס, דו קאָנסט איהם פערשאַפען די קאַריערע?

יוליוס: ניין, אָבער צוזאָגען קאָן איך איהם דאָך.

אַרנאָלד: אַלזאָ, דעם דאָקטאָר ביזטו מיר בעשטימט משלח?

יוליוס: יאָ, אַך, אַרנאָלע, אַרנאָלד! ווער נאָך ווי איך פיהלט מיט וואָס דו ליידסט פון דער שוויגער...

אַרנאָלד: פון די שוויגערס...

יוליוס: איך וועל מעהר קיינמאָל נישט דערלאָזען, אַז מ׳זאָל מיר אַריינברענגען אַ שוויגער אין שטוב. דאָס וועט זיין דער ערשטער בעדינג ביי מיין נייעם שדוך.

אַרנאָלד: וואָס, דו געהסט ווידער חתונה האָבען?

יוליוס: ליידער!

אַרנאָלד: פאַרוואָס ליידער?

יוליוס: ווייל איך בין פערליבט.

אַרנאָלד: דאָס איז נישט קיין אומגליק.

יוליוס: יאָ, ביי נאָרמאַלע אומשטענדען איז עס נישט קיין גרויס אומגליק; איך בין אָבער פאַרליבט, נישט וויסענדיג אין וועמען.

אַרנאָלד: דאָס קלינגט ראָמאַנטיש.

יוליוס: אַזוי איז עס טאַקע.

אַרנאָלד: דערצעהל, ס'איז זעהר אינטערסאַנט.

יוליוס: דאָס איז געווען מיט אַ יאָהר צוריק...

אַרנאָלד: וואַרט... דערצו כוז מען זיך בעקוועם זעצען (זיי זעצען זיך) אַזוי, איצט הייב אָן.

יוליוס: אַנ'ערך מיט אַ יאָהר צוריק האָב איך געמאַכט אַ רייזע איבער דער שווייץ. אויף אַ סטאַנציע, אויף וועלכע דער צוג איז געשטאַנען אַ פערטעל שעה, בין איך אַרויס געגאַנגען און זיך געזעצט ביי אַ טיש ביים בופעט דער צופאַל האָט געוואָלט, אַז גראָד בעגעגנאיבער זאָל זיך אַוועקזעצען אַ רייצענדע דאַמע, אַז איך זאָג רייצענד גיב איך דיר נאָך נישט איבער דעם בעגריף ווי שעהן זי איז געווען, איהר שטערן, נאָז, אויגען. ס'איז מיר געוואָרען הייס אין אַלע אברים. איך האָב נישט אַראָבגעלאָזט אַ אויג פון איהר. איך האָב אָבער נישט געוואוסט בעשטימט צי זי האָט עס בעמערקט.

אַרנאָלד: דאָס בעמערקט אַ פרוי שטענדיג.

יוליוס: יאָ, מיר האָט זיך אויסגעוויזען, אַז זי האָט עס בעמערקט, וואָרום איהר שעהן פנים האָט זיך אָנגעהויבען צו רויטלען. הער אָבער ווייטער: מ'האָט אַריינגעבראַכט קאָטלעטען און ווען מיין שעהנע אונבעקאַנטע דאַמע האָט זיך אויסגעקליבען אַ קאָטלעט, האָט אַ אונבעקאַנטער הערר אַריינגעשטעקט זיין גאָפעל און זי געוואָלט נעמען פאַר זיך. איך האָב זיך שנעל אַריינגעמישט אַרויסגעכאַפט דעם הערר'ס גאָפעל און איהם גאַלאַנט צוזאַמען מיט'ן קאָטלעט דערלאַנגט דער אונבעקאַנטער דאַמע.

אַרנאָלד: און ווי אַזוי ביזטו בעלוינט געוואָרען פאַר דיין העלדענ-טאַט?

יוליוס: אַ פעסטען פאַטש, מיט וועלכען דער אונבעקאַנטער הערר האָט מיך מכבד געווען ווען איך בין צוריק אַריין אין צוג

ס'איז ענטשטאַנען אַ טומעל. איך בין אַרויס פֿון אַ צוג, געלאָפֿען מאַ־ען אַ אָנקלאַגע, דערווייל איז דער צוג אַוועק און צוזאַמען מיט איהם...

אַרנאָלד: דיין שעהנע אונבעקאַנטע דאַמע.

יוליוס: יאָ, ליידער! און זייט דעמאָלט בין איך שוין דורכגעפֿאָהרען גאַנץ שווייץ און נאָך אַנדערע לענדער, נאָר אומזיסט

אַרנאָלד: אָרימער פֿריינד!

יוליוס: נאָר איינמאָל האָב איך זי ווידער געזעהען... איי איינציג מאָל... אין וואַרשא.

אַרנאָלד: מיין פֿרוי'ס געבורטס־שטאָדט.

יוליוס: זי איז געווען אויף אַ צוג, וואָס האָט ביים אָב־פֿאָהרען פֿון וואָקזאַל זיך גראָד בעגעגענט מיט מיין צוג. איינינע מאָל גערופֿען צו איהר. דער צוג איז אָבער שנעל אַוועק געפֿלויגען

אַרנאָלד: נו, נו, דו וועסט זי נאָך טרעפֿען. דערווייל טהו. זיך אָבער אויס און איך וועל דיך בעקענען מיט מיין פֿרוי, וועל־כע כ'האָב שוין אַזוי פֿיעל דערצעהלט וועגען דיר.

יוליוס: אַ דאַנק דיר. דאָס איז מיר אָבער אונמעגליך, אין אַזאַ קאָסטיום.

אַרנאָלד: נאַרישקייטען. ביי מיר דאַפֿסטו זיך נישט צער־מאָנירען. ניין, איך לאָז דיך נישט אַוועק, איך רוף שוין אַריין מיין פֿרוי (אָב).

פֿיערטער אויפֿטריט.

יוליוס (אַליין).

יוליוס: יאָ, איך מוז, איך וועל זי ווידער געפֿונען! ס'איז מיר זעהר אונאַנגענעם זיך בעקענען מיט אַרנאָלד'ס פֿרוי אין אַזאַ קאָסטיום... איך זעה זיכער שרעקליך אויס (געהט צו צום שפּיגעל איבער'ן אויוען) גאָט מיינער, וואָס זעה איך! די דאָזיגע פֿאָטאָגראַ־פֿיע! (ער נעמט אַראָב אַ פֿאָטאָגראַפֿיע פֿון וואַנד) דאָס איז זי! זי איז עס! ווי קומט דאָס דאָזיגע בילד דאָ אַהער? אַרנאָלד קאָן זי אַלזאָ? דאָס איז זי — יאָ, יאָ, דאָס איז זי! (פֿאַלט פֿאַר'ן בילד אויף דער קניה, אַזוי, אַז עס קומט אויס מיט'ן רוקען צו דער אַריינגעקומענער פֿרוי הארט־

שטיין) — אַך, ווען דו וואָלסט געקאָנט לעבעדיג ווערען!

פינפטער אויפטריט.

דער פאָריגער, פרוי האַרטשטיין דורכן הינטערגרונד.

פרוי האַרטשטיין: אַהער דאָ... און דערצו גאַך אויף די קניה!... מיין הערר!

יוליוס (ווערפט זיך אַב אויף די קניה): אַ!

פרוי האַרטשטיין: וואָס ווילט איהר? וואָס טהוט איהר דאָ?

יוליוס: דאָס איז זי — זי אַליין — גאָט זיי דאַנק, ענד־ליך האָב איך זי געפינען! (שטעהט אויף):

פרוי האַרטשטיין (ציהט זיך דערשראָקען צוריק) דער מענש איז משוגע!

יוליוס: פון ליעבע צו אייך, מיין שעהנע אונבעקאַנטע. (ער מאַכט אַ שריט נעהנטער צו איהר, זי ציהט זיך דערשראָקען צוריק)

פרוי האַרטשטיין: דערנעהנטערט זיך נישט אַזוי צו מיר! ווער זענט איהר?

יוליוס: וואָס, איהר דערקענט מיך נישט?

פרוי האַרטשטיין: ניין, איהר זענט מיר אונבעקאַנט. איך געדענק נישט, אַז איך זאָל אייך האָבען ערגעץ וואו געזעהען.

יוליוס: איהר דערמאַנט זיך נישט, מיט אַ יאָהר צוריק, אויף אַ באַהן סטאַציע, ווען אַ הערר, האָט געהאַט אַ סקאַנדאַל צו־ליב אַ קאָטלעט, וואָס מ'האָט ביי אייך געוואָלט צונעהמען.

פרוי האַרטשטיין: אַך, יאָ, דאָס זענט איהר?

יוליוס: יאָ, און זייט דעם דאָזיגען אויגענבליק, גנעדיגע פרוי, געהער מיין הערץ אייך!

פרוי האַרטשטיין (לאַכט).

יוליוס: אָ, לאַכט נישט פון אַ אונגליקליכען. גנעדיגע פרוי, ווען איהר וואָלט נאָר געוואוסט...

פרוי האַרטשטיין: איך וואָלט נאָר געוואָלט וויסען איין זאַך: ווער זענט איהר און ווי אַזוי איהר זענט אהער געקומען.

יוליוס: איך בעט אייך טוזענר מאָל ענטשולדיגונג: איך בין ארנאלד'ס א פריינד; ער האָט געוואָלט (שרייט פלוצלונג אויס) גנעדיגע פרוי!

פרוי הארטשטיין: גאָט מיינער, וואָס איז אייך? איהר האָט מיך דערשראָקען!

יוליוס: אַ שרעקליכער געדאַנק איז מיר געקומען אין קאָפּ, איהר זענט אפשר זיין פרוי?

פרוי הארטשטיין: זיין פרוי? איך? ניין, איך בין א אלמנה.

יוליוס: אַ אלמנה! אָ, איהר האָט מיר צוריק אַריינגעזעצט אַ נשמה! אַ אלמנה! — מיין פריינד וועט שוין מיט אייך ריידען..

פרוי הארטשטיין: צו וואָס?

יוליוס: כדי איך צו זאָגען, אז איך ליב אייך ליידענשאַפטליך.

פרוי הארטשטיין: ווי אַזוי רעדט איהר עפּעס? מיין הערר, איך קען אייך נישט און וועל מעהר נישט הערען אַזוי ריידען. (אָב רעכטס).

זעקס ער אויפטרט.

יוליוס, ארנאָלד פון לינקס:

יוליוס (לויפט איהר נאָך ביז צו דער טיר): אָבער מיין טייערע, איך ליב אייך עהרליך, אמת'דיג!

ארנאָלד: וואָס, דו ליבסט מיין שוויגער!

יוליוס: דיין שוויגער!... ווי אַלט איז זי דען?

ארנאָלד: 35 יאָהר — זעהר ווי קומסטו, אז דו זאָלסט זיך איהר ערקלערען אין ליבע?

יוליוס: דיר איז גאָרנישט איינגעפאַלען? די רייצענדע אונבעקאַנטע, וועלכע איך זוך שוין זייט אַ יאָהר...

ארנאָלד: נו?

יוליוס: איז דאָך דיין — שוויגער! איצט פערשטעהסטו שוין? יאָ, דאָס שיקזאַל מאַכט אונז אָפט זעלטענע איבעראַשונגען. ווער וואָלט זאָס גערעכענט, אז איך וועל אמאָל ווערען דיין

שוועֶר ?

אַרנאָלד: דו ?

יוליוס: איך!... איך האָב מיט איהר חתונה.

אַרנאָלד: און דיין שבועה ?

יוליוס: וועלכע שבועה ?

אַרנאָלד: דו פערגעסט, אַז דו האָסט אַ שוויגער. טאַקע מיין שוויגער-מוטער. די דריי ווייבער האָבען געשלאָסען אַ הייליגען בונד און געשוואוירען זיך קיינמאָל נישט צו שיידען.

יוליוס: אויב אַזוי... זאָג מיר נאָר, ווי אַלט איז די אַלטע?

אַרנאָלד: 53 יאָהר.

יוליוס: אָדער-זי איז דאָך נאָך פריש (ארנאלד שאקעלט אויף יא). און זי וואָלט דאָך געוואָלט האָבען אַ נאָמען אויף זיך; איצט וואָלט מען נאָר גערדאַרפט האָבען דעם דאָקטאָר...

זיבעטער אויפטריט.

דיפּאַריגע, דאָקטאָר פון לינקס.

דאָקטאָר: מיך מיינט איהר ?

יוליוס: יאָ, נאָר מיר וועלען שוין וועגען דער ריידען אַ אַנדער מאָל. (צו ארנאלד'ן) און וואו איז דיין פרוי, וועלכע דו האָסט מיר געוואָלט פאָרשטעלען ?

אַרנאָלד: זי קומט באַלד... איך געה טאַקע געבען אַ קוק, צי... (געהט קומט באלד צוריק) איך האָב גאָר פערגעסען... (שטעלט פאר) אונזער ליבער הויז-פריינד, דאָקטאָר פעלדמאַן — ה' ליכטענפעלד, מיינער אַ אַלטער יוגענד-פריינד. (די פארגעשטעלטע פערבייגען זיך), ענטשולדיגט מיר אויף אַ אויגענבליק, מיינע פריינד (אב לינקס).

אַכטער אויפטריט.

דאָקטאָר, יוליוס, שפּעטער דער דינער.

דאָקטאָר: ס'פרעהט מיך זעהר צו זיין מיט אייך פערזענליך בעקאַנט. אייער פריינד האָט מיר זעהר פיעל מאָל וועגען אייך דערצעהלט.

יוליוס: און וועגען אייך האָב איך אויך פיעל געהערט.

איבערהויפּט האָט איהר זיך ערוואָרבען אַ נאָמען זייט איהר האָט ערפונדען דאָס מיטעל צו פערלענגערן דאָס לעבען פון די אַלטע פרויען.

דאָקטאָר: 25 יאָהר האָב איך דערויף געאַרבייט.

יוליוס: אָבער ווער האָט אייך ערלויבט צו ענדערן דאָס געזעץ פון דער נאַטור?

דאָקטאָר: איך בין דאָקטאָר!

יוליוס: טאַקע צוליב דעם.

דאָקטאָר: איך פערשטעה אייך נישט.

יוליוס: איהר ווייסט אַלזאָ נישט וואָס אַ שוויגער איז!

דאָקטאָר: ווי אַזוי זאָל איך וויסען, אַז איך בין נישט פערהייראַט.

יוליוס (אפארט): אַ גאָלדענע אידעע! (הויך) דאָס דאַרפט איהר אין אייער אייגענער אינטערעס בעדויערן.

דאָקטאָר: פאַרוואָס?

יוליוס: ווען איהר וואָלט געווען פעהייראַט, וואָלט איך אייך געקאָנט פערשאַפען אַ זעהר בעדייטענדע און עהרענפולע שטעל, וואָס איז פערבונדען מיט אַ גאַנץ בעזונדערע אויסצייכנונג.

דאָקטאָר: אַ אויסצייכנונג? אָ, ווי איך בענק נאָך אַ אויס-צייכנונג —

יוליוס: — וועלכע איהר האָט עהרליך פערדינט פאַר אייער מיטעל צו פערלענגערן דאָס לעבען פון די שוויגערס.

דאָקטאָר: און דערצו מוז מען, זאָגט איהר, זיין פער-הייראַט?

יוליוס: יאָ, אָהן דעם געהט עס נישט.

דאָקטאָר: און פון וועמען און פון וואָס איז אָבהענגיג די ענטשיידונג?

יוליוס: פון וועמען? — פון מיר, אָדער פון מיין פעטער, נאָר דאָס איז נישט קיין אונטערשיד. פון וואָס? — פון אייער הייראַט.

דאָקטאָר: אָ, איך ווייס נישט וואָס פאַר אַ קרבן איך וואָלט נישט געבראַכט — אָבער מיט וועמען זאָל איך הייראַטען?

יוליוס: איהר האלט דאָס גליק אין דער האַנד און איהר פרעגט נאָך...

דאָקטאָר: איך ווייס נישט וואָס איהר מיינט.

יוליוס: די באָבע...

דאָקטאָר: גרויסער גאָט!

יוליוס: אַ דאַנק אייער מיטעל איז זי נאָך גיבונג פ יש און מונטער.

דאָקטאָר: אמת, אָבער...

יוליוס: אָבער, וואָס?

דאָקטאָר: אָבער, צי וויל זי מיך?

יוליוס: אַ שעהנע פראַגע! וואָס איז, זי איז נישט חוה'ס אַ טאָכטער?

דאָקטאָר: אָבער איהר עלטער?

יוליוס: אָבער אייער גליק! פערגעסט נישט, אַז דאָס איז דער איינציגער בעדינג. צלוא, נעמט איהר איהם אָן?

דאָקטאָר (נאָך אַ קורצען ישוב-הדעת): יאָ, איך נעם אָן.

יוליוס (אַפּאַרט): מ'מוז שמירען דאָס אייזען בעת ס'איז הייס. (ער קלינגט) ה' דאָקטאָר, מיין מיינונג איז, אַז איהר זאָלט זיך איהר שוין ערקלערען.

דאָקטאָר: און ווען בעקום איך מיין נייע שטעל?

יוליוס: אין טאָג פון אייער חתונה. (צום אַריינקומענדעם דינער) דער הערר דאָקטאָר וויל זאָפאָרט ריידען מיט דער באָבע (דינער גייט אב). איך לאָז אייך אליין מיט אייער בעשערטע, ה' דאָקטאָר און וועל דערווייל שרייבען וועגען אייך צו מיין פעטער.

ניינטער אויפטריט.

דאָקטאָר (אליין).

דאָקטאָר: איך ווייס נישט צו איך בין גוט צוגעגרייט... די זאַך איז מיר געקומען אַזוי פלוצלונג! מערקווירדיג... חתונה האָבען מיט דער באָבע!.. וואָס טהוט מען אָבער נישט צוליב אַ קאַריערע. (ענטשלאָסען) ניין, איך וועל זיך פאַר גאָרנישט אָבשרעקען.

(פרוי שטיינבערג קומט אַריין) גאָט, אָט איז זי!.

צעהנטער אויפטריט

דאָקטאָר, פרוי שטיינבערג.

פרוי שטיינבערג: איהר ווילט מיט מיר רעדען, דאָקטאָר?

דאָקטאָר: גנעדיגע פרוי, (אפּאַרט) גאָט, ווי אלט זי איז!

פרוי שטיינבערג: וואָס ווילט איהר, ליבער פריינד?

דאָקטאָר: איך האָב אייך איבערצוגעבען עפּעס וויכטיגעס — עפּעס זעהר וויכטיגעס.

פרוי שטיינבערג: איהר מאַכט מיך נייגיריג.

דאָקטאָר: לאָמיר זיך אַ ביסעל זעצען און ריידען ווי גוטע פריינד (זיי זעצען זיך נישט ווייט פון אוייוען).

פרוי שטיינבערג: איך הער.

דאָקטאָר: זייט וויסען, טייערע פריינדין, — (אפּאַרט) גאָט, ווי אַלט זי איז! (הויך, אָננעמענדיג איהר האַנד) זייט וויסען, אַז... אַז... ווייסט מיר אייער פולס... גאַנץ נאָרמאַל, יאָ, גאַנץ נאָרמאַל!

פרוי שטיינבערג: פאַרוואָס טאַפּט איהר מיר עפּעס דעם פולס? בין איך דען קראַנק?

דאָקטאָר: איך מוז אייך צוגרייטען צו עפּעס...

פרוי שטיינבערג: איהר דערקענט מיך.

דאָקטאָר: איהר דאַרפט זיך נישט שרעקען; דאָס וועט אייך אפשר פערשאַפען פערגעניגען.

פרוי שטיינבערג: אָבער וואָס, וואָס?

דאָקטאָר: איך מוז אייך דערצעהלען אַ געהיימניס... אַ סוד פון וואָס ס'איז אָבהענגיג מיין לעבענס-גליק...

פרוי שטיינבערג: וואָס אַזוינס?

דאָקטאָר: שוין אַ יאָהר ווי איהר זעהט מיך כמעט יעדען טאָג ביי אייך, נישט נאָר אַלס זאָרגזאַמער און געוויסענהאַפטער דאָקטאָר, נאָר אויך אַלס טרייער פריינד...

פרוי שטיינבערג: יאָ, איך ווייס איהר... איהר זענט שטענדיג געווען אַ ליבער, טרייער פריינד.

דאָקטאָר: איהר ווייסט אָבער נישט, אַז איך, האָב אייך אָנגעלאָגט.

פ ר י ש ט ײ נ ב ע ר ג: איהר האָט מיך אָבגעגאַרט?

ד אָ ק ט אָ ר: יאָ, איהר ווייסט נישט, אַז אונטער דער דאָזי־גער טרײַהייט האָט געשטעקט עפּעס אַ מין, אַ געווי‍סע אָבזיכט, אַ שטאַרקע ליידענשאַפט.

פ ר י ש ט ײ נ ב ע ר ג: ליידענשאַפט?

ד אָ ק ט אָ ר: יאָ, אַ שטאַרקע אָבער אַכטונגספולע — אַ טיפע, אמת'ע ליבע.

פ ר י ש ט ײ נ ב ע ר ג: אָבער וועמען ליבט איהר, אומ־גליקליכער?

ד אָ ק ט אָ ר: איהר פרעגט נאָך! ווער האָט געקאָנט אין מיר דערוועקען דאָס דאָזיגע אַכטונגספולע און גלייכצייטיג גליהענדע געפיהל, אויב נישט א י ה ר?

פ ר י ש ט ײ נ ב ע ר ג (שפּרינגט־אויף): גערעכטער גאָט! איז עס מעגליך! (קינסטליך) אָבער ה' דאָקטאָר!

ד אָ ק ט אָ ר (אויפשטעהענדיג, אַפּאַרט): זי בעקומט פייער. (הויך) די מורא פאַר אַ אָבזאָגענדען ענטפער האָט מיר ביז היינט געשלאָסען די ליפען, נאָר היינט...

פ ר י ש ט ײ נ ב ע ר ג: היינט...

ד אָ ק ט אָ ר (אַפּאַרט): ווי זי ברענט! (הויך) היינט איז געקו־מען די שעה, וואָס איך קאָן מעהר נישט איינהאַלטען מיינע געפיה־לען.

פ ר י ש ט ײ נ ב ע ר ג (אַפּאַרט, קוקענדיג אין שפּיגעל): איך קאָן אַלזאָ נאָך געפעלען!.. פאַרוואָס נישט.

ד אָ ק ט אָ ר: איך האָב אייך אַלץ ענטדעקט און איצט וואַרט איך אַ ענטפער פון אייער שעהן מויל (אַפּאַרט) מיט די פאַלשע ציינער.

פ ר י ש ט ײ נ ב ע ר ג: אייערע ווערטער זענען געקומען אַזוי פלוצלונג, אַז... איך ווייס נישט...

ד אָ ק ט אָ ר: פערגעסט אָבער נישט, אַז איך ליב אייך ער־ליך און אמת'דיג...

פ ר י ש ט ײ נ ב ע ר ג: אָבער ווי קומט עס, דאָקטאָר, אַז איהר, אַזאַ פיינד פון חתונה האָבען, זאָל...

ד אָ ק ט אָ ר: ס'עפּענט זיך פאַר מיר אַ נייע צוקונפט... איך

וויל נישט, אַז איך זאָל נישט איבערלאָזען קיין קדיש.

פ ר ו י ש ט ײ נ ב ע ר ג (אַראָבלאָזענדיג די אויגען): וואָס, איהר האָפּט נאָך?...

ד אָ ק ט אָ ר: דאָס אויג פון אַ דאָקטאָר נאַרט קיינמאָל נישט אָב, גנעדיגע פרוי.

פ ר ו י ש ט ײ נ ב ע ר ג: וואָס וועט אָבער די וועלט זאָגען?

ד אָ ק ט אָ ר: וואָס אַרט אונז די וועלט? מיר האָבען דאָך נישט חתונה מיט די וועלט. אַלזאָ, זענט איהר איינשטימיג? מיר וועלען אוועקפאָהרען אין א אָרט וואו מ'קאָן אונז נישט.

פ ר ו י ש ט ײ נ ב ע ר ג: דאָקטאָר! (ווי גיט איהם די האנד).

ד אָ ק ט אָ ר: איך בין גליקליך (קושט איהר די האנד). איהר האָט דאָך אָבער צוגעזאָגט אייערע אייניקלעך, אז איהר וועט זיי קיינמאָל נישט פערלאָזען?

פ ר ו י ש ט ײ נ ב ע ר ג: ווייס איך, מיין אייגען גליק איז פריהער!

ד אָ ק ט אָ ר (אפּאַרט): איהר גליק! און מיין גליק, מיין קאַריערע?! (הויך) אַלזאָ, איך געה אוועק ברענגען אין אָרדנונג מיינע זאַכען און זיך גרייטען צו אונזער גליקליכע חתונה.

פ ר ו י ש ט ײ נ ב ע ר ג: דו ביזט גערעכט, סאַלאָמאָן! — גאָט, איך האָב איהם געזאָגט דו!

ד אָ ק ט אָ ר: דאָס מאַכט נישט אויס.

פ ר ו י ש ט ײ נ ב ע ר ג: אָבער דו קומסט דאָך באַלד?

ד אָ ק ט אָ ר: יאָ (אָב).

עלפטער אויפטריט.

פ ר ו י ש ט ײ נ ב ע ר ג: (אליין).

פ ר ו י ש ט ײ נ ב ע ר ג: אויף ווידערזעהן, סאַלאָמאָן, אויף ווידערזעהן! ווי אמת ס'איז דאָס וואָרט, אז א הארץ ווערט קיינמאָל נישט אַלט! איך פיהל מיך איצט מיט א סך יאָהר יונגער. אָבער דאָס דארף איך דאנקבאר זיין נאָר דעם דאָקטאָר. זיין ערשטע רעצעפּט האָט מיר צוריק געגעבען די געזונדהייט און די לעצטע — די יוגענד, סאַלאָמאָן, דו מאַכסט מיך פאַר די גליקליכ-

סטאַ פון אַלע פרויען!

צוועלפטער אויפטריט.

פרוי שטיינבערג, פרוי האַרטשטיין.

פרוי האַרטשטיין: ווי גוט דו זעהסט אויס מאַמאַ!

פרוי שטיינבערג: אַזאַ אונערוואַרטעט גליק!

פרוי האַרטשטיין (לאַכענדיג): דו האָסט געוואונען דאָס גרויסע געווינס?

פרוי שטיינבערג: יאָ, דאָס גרויסע געווינס. שטענדיג קומט עס ווען מ'ערוואַרטעט עס אַמווייניגסטען.

פרוי האַרטשטיין (צאַרט): די מיינסט דעם טרעמדען! (הויך) נעמסטו עס אָן פאַר ערנסט?

פרוי שטיינבערג: פאַרוואָס נישט? ער האָט עס מיר אַליין געזאָגט.

פרוי האַרטשטיין: ער האָט עס דיר שוין געזאָגט?

פרוי שטיינבערג: יאָ, געזאָגט, ער האָט זיך דאָך ערקלערט...

פרוי האַרטשטיין: ערקלערט?

פרוי שטיינבערג: יאָ, ערקלערט אין ליבע. וואָס איז דאָ צו וואונדערען?

פרוי האַרטשטיין: אָבער מאַמאַ!

פרוי שטיינבערג: ער ליבט שוין זייט אַ יאָהר.

פרוי האַרטשטיין (צאַרט): די מיינסט זיכער דעם פרעמדען. (הויך) אָבער מאַמאַ, דער הערר איז זיכער משוגע!

פרוי שטיינבערג: משוגע? — דערפאַר ווייל ער ליבט מיך?

פרוי האַרטשטיין (ערשטוינט): ער ליבט דיך — דיך?!

פרוי שטיינבערג: יאָ, וועמען דען?

פרוי האַרטשטיין: דאָס איז דאָך אַ געמיינהייט!

פרוי שטיינבערג: וואָס, ס'איז אַ געמיינהייט מיך צו ליבען?

פרוי האַרטשטיין: ניין, נישט דאָס.

פרוי שטיינבערג: וואָס דען?

פרוי הארטשטיין: ער איז אַ ליגנער, אַ אויסוואורף, ער נאַרט אונז ביידע אָב. מיר האָט ער זיך אויך ערקלערט אין ליבע. ערשט מיט אַ האַלבע שעה צוריק איז ער דאָ געלעגען פאַר מיר, אָט דאָ, אויפ'ן דאָזיגען אָרט, אויף די קניה!

פרוי שטיינבערג: פאַר דיר אויף די קניה!... אָ, דאָס וועל איך נישט איבערהאַלטען! ס'איז מיר נישט גוט! איך שטאַרב! (פאַלט אויף אַ שטול).

פרוי הארטשטיין (רופט און קלינגט): אַרנאָלד! אַננאַ!

דרייצענטער אויפטריט

די פאָריגע. **אַרנאָלד, אַננאַ.**

אַננאַ (קומט אַריין צו לויפען): באַבעניו.

אַרנאָלד: וואָס איז געשעהן?

פרוי שטיינבערג: מ'האָט מיך ערמאָרדעט! איך שטאַרב!

אַננאַ: אומגליקליכע באַבעניו!

אַרנאָלד: ערמאָרדעט?

פרוי שטיינבערג: איך וועל איהם די אויגען אויס־קראַצען!

אַרנאָלד: וועמען?

פרוי שטיינבערג: יאָ, איך וועל איהם די אויגען אויסקראַצען!

אַרנאָלד: אָבער וועמען? זאָגט מיר שוין, וועמען?

פרוי שטיינבערג (שפרינגט־אויף): איך וועל איהם ווייזען!

אַרנאָלד (אַפּאַרט): אַ דאַנקען גאָט, אַז זי איז אויפגע־שטאַנען תחיית המתים.

פרוי שטיינבערג: מיין הוט און מאַנטעל! איך וועל איהם די אויגען אויסקראַצען (אָב דינקס).

פירצענטער אויפטריט.

פרוי הארטשטיין, אַרנאָלד, אַננאַ, דער־נאָך **פרוי שטיינבערג,** שפעטער **דינער.**

אַרנאָלד: אָבער וועמען וויל זי די אויגען אויסקראַצען?

אַננאַ: דערצעהל דאָך, מאַמאַ!

אַרנאָלד: וואָס איז געשעהן?

פרוי האַרטשטיין (צו אַרנאָלד'ן): פריי זיך דאָס איז דיין אַרבייט, דו ביזט אין אַלעם שולדיג!

אַרנאָלד: זעלבסטפערשטענדליך, ס'קאָן דען אַנדערש זיין?

פרוי האַרטשטיין: דו און דיין פריינד, וואָס איז נישט בעסער פאַר דיר.

אַרנאָלד: אויף וועמען זענט איהר בייז, שוויגער, אויף יוליוס'ן וואָס ליבט אייך?

אַננאַ: ער ליבט די מאַמאַ?!

פרוי האַרטשטיין: ער איז אַ אונפערשעמטער מענש און איז אַהערגעקומען זיך איבער אונז לוסטיג צו מאַכען.

אַרנאָלד: איך גלויב דאָס קוים.

פרוי האַרטשטיין: אָבצולאַכען פון מיר און מיין מו-טער.

פרוי שטיינבערג (קומט בייז אַריין ליגקס מיט'ן הוט אויפ'ן קאָפ און דעם מאַנטעל אויפ'ן אָרעם און לויפט דורך די טיר אין הינטער-גרונד, טהוט זיך אויס'ן וועג אָן דעם מאַנטעל און שריט) מיך אַזוי בעליידיגט!

פרוי האַרטשטיין: איהר הערט!

אַרנאָלד: אויב אַזוי, וועל איך איהם נישט שווייגען, איך וועל איהם אַרויסרופען אויף אַ דועל!

אַננאַ: בערמהערציגער גאָט, אויף אַ דועל!

אַרנאָלד: אָבער ערקלערט מיר וועגען וואָס ס'האַנדעלט זיך.

פרוי האַרטשטיין: שרעקליך! אַ געמיינהייט! גאָר וואָס האָט ער זיך מיר ערקלערט אין פייערדיגע ליבע און באַלד איז ער אַוועק צו דער מאַמא און זיך איהר ערקלערט אין ליבע. נו?

אַרנאָלד: יאָ, מיר דאַכט זיך, אַז מיין פריינד איז גע-בען משוגע. ער האָט טאַקע פריהער גערעדט אַביסעל נישט צו דער זאַך.

פרוי האַרטשטיין: און אַזעלכע מענשען שלעפסטו

אריין צו זיך אין שטוב?!

אַ ר נ אָ ל ד: איך האָב איהם געשלעפּט, איך?! ער איז מיר אָמער אַ פריינד און איך טאָר איהם נישט לאָזען אויף הפקר אין אַזאַ לאַגע (קלינגט).

אַ נ נ אַ: וואָס ווילסטו טהון?

אַ ר נ אָ ל ד: איך וועל רופען צו איהם אונזער דאָקטאָר.

ד י נ ע ר (קומט אַריין).

אַ ר נ אָ ל ד (צום דינער): רופט שנעל אַריין דעם דאָקטאָר פעלדמאַן. זאָגט איהם, אַז ער זאָל זאָפאָרט קומען. מ'מוז אונטער־זוכען מיין פריינד וואָס איז היינט געקומען. ס'איז מיט איהם גע־געשעהן אַ אומגליק; ער איז משוגע געוואָרען. (דינער אָב) ער קאָן נאָך אַריינקומען, מיין אומגליקליכער פריינד, לאָזט מיך בעסער אַליין. איך וועל אפשר מיט איהר זיך קאָנען דורכריידען, אַז קיי־נער וועט נישט זיין.

אַ נ נ אַ: אומגליקליכער.

פ ר ו י ה אַ ר ט ש ט י י ן (אַפּאַרט): אַ שאַד, אַזאַ וואוילער! (אָב רעכטס צוזאַמען מיט אַננאַ'ן).

פינפצענטער אויפטריט.

אַ ר נ אָ ל ד, דערנאָך י ו ל י ו ס.

אַ ר נ אָ ל ד: און דאָ האָב איך מיך שוין געטרייסט מיט האָפנונג פטור צו ווערען לאָטש איין שוויגער. (דרעהט זיך אום צו דער טיר, וואָס עפענט זיך): אָט איז ער... ער רייבט זיך די הענד... ווי ער וואָלט זיך שטאַרק געפרעהט... אומגליקליכער... ער זעהט טאַקע אויס ווי אַ משוגע'נער.

י ו ל י ו ס (קומט אַריין לעבעדיג): אַ, ליעבער אַרנאָלד, וואָס זאָל איך דיר זאָגען, איך בין גליקליך!

אַ ר נ אָ ל ד (דריקט איהם מיטליידענד די הענד): מיין ליבער יוליוס

י ו ל י ו ס: אַזאַ גליק! איך קאָן גאָרנישט קומען צו זיך. איך האָב מורא, אַז איך וועל משוגע ווערען!

אַ ר נ אָ ל ד (אַפּאַרט): ס'דאַכט זיך איהם ערשט...

י ו ל י ו ס: שטעל דיר פאָר, איך בלייב דאָך שוין דאָ.

אַ ר נ אָ ל ד (שאָקעלט איהם די האַנד): דאָס פּרעהט מיך זעהר (אַפּאַרט) ס'איז מיר גוט — צוויי שוויגערס און איין משוגע'נע'!

י ו ל י ו ס: דו מוזט וויסען, אַז...

אַ ר נ אָ ל ד: ...דו ווילסט חתונה האָבען מיט מיין שוויגער'ס מאַמא.

י ו ל י ו ס: וואָס רעדסטו? וואָס פאַר'ע שוויגער'ס מאַמא! איך האָב אַזאַ איינער גאָרנישט געזעהען. איך רעד וועגען דיין שוויגער.

אַ ר נ אָ ל ד: וואָס ניצט דיר צו זאָגען ליגען, אַז איך האָב עדות! (רופט) אַננאַ! שוויגער!

זעכצענטער אויפטריט.

ד י פ אָ ר י ג ע, פ ר ו י ה אַ ר ט ש ט י י ן אַ נ נ אַ.

אַ ר נ אָ ל ד: דער אונשולדיגער האָט שוין אַלץ פערגעסען! טאָ זאָגט איהם וואָס ער האָט געטהון דער באָבען!

אַ נ נ אַ: איהר האָט זיך איהר ערקלערט אין ליבע!

י ו ל י ו ס: וואָס רעדט איהר?!

פ ר ו י ה אַ ר ט ש ט י י ן: פונקט אַזוי ווי מיר, אָ, איהר פאַלשע

י ו ל י ו ס: וואָס טהוט זיך דאָ? (אַפּאַרט) צי בין איך אין אַ משוגעים-הויז?

אַ ר נ אָ ל ד: נו, וואָס ענטפערסטו דערויף?

י ו ל י ו ס: איך ווייס נישט וואָס טהוט זיך מיט מיר. איך האָב פערלוירען מיין פערשטאַנד.

אַ ר נ אָ ל ד (הערצליך): ס'וועט איבערגעהן, ליבער יוליוס! (צו אַננאַ'ן) דער דאָקטאָר קומט אַלץ נישט! איך מוז אַליין געהן נאָך איהם (הויך) אַננאַ, ווייז מיין פריינד זיין צימער (שטיל) און, אַז ער וועט זיין אינוועניג, זאָלסטו איהם פערשליסען אויפ'ן שליסעל.

פ ר ו י ה אַ ר ט ש ט י י ן (צו יוליוס'ן): איהר געהט?

י ו ל י ו ס: מיינע דאַמען, איך האָב געמיינט, אַז...

אַ ר נ אָ ל ד (צו אַננאַ'ן): אַז ער וועט זיך דיר דערוויל ערקלערען אין ליבע, זאָלסטו זיך נישט דערשרעקען.

פ ר ו י ה אַ ר ט ש ט י י ן: איהר געהט?

י ו ל י ו ס: מיט איך אַפילו ביז אין עק וועלט! (ביידע ראַ-

ן נעמען אַיהם בײַ דער האַנד און שלעפּען איהם מיט זיך).

אַ ר נ אָ ל ד (שטיפּט איהם אונטער): געה, געה, ס'איז צו דיין טשען.

אַ נ נ אַ (שטיל צו אַרנאָלד'ן): ער בייסט דאָך נישט?!

אַ ר נ אָ ל ד : ניין, אַזוי געפעהרליך קראַנק איז ער נאָך נישט, נאָר פאָרזיכטיג מוזטו מיט איהם זיין. (ער מאַכט אַ בעוועגונג פערשליסען).

זיבּצענטער אויפטריט.

אַ ר נ אָ ל ד , דערנאָך דער ד אָ ק ט אָ ר.

אַ ר נ אָ ל ד : וואו איז דער דאָקטאָר? וואו האָט ער געקאָנט אַוועקקומען? (ער געהט-צו צו דער טיר. דער דאָקטאָר קומט איהם אַקעגנען). אַ!

ד אָ ק ט אָ ר : איהר האָט געשיקט נאָך מיר, ליבּער פריינד.

אַ ר נ אָ ל ד : מיר ערוואַרטען אייך מיט דעם גרעסטען אונגעדולד.

ד אָ ק ט אָ ר : זאָל עס ווירקליך זיין אמת? אייער פריינד —

אַ ר נ אָ ל ד : איז משוגע געוואָרען, דאָקטאָר, פאָלשטענדיג משוגע!

ד אָ ק ט אָ ר : וואָס פאַר'ע סמנים האָט איהר בעמערקט?

אַ ר נ אָ ל ד : די ערשטע. שטעלט אייך פאָר, אַז ווי ער איז נאָר אַריינגעקומען, האָט ער זיך באַלד ערקלערט אין ליבּע מיין שוועגער.

ד אָ ק ט אָ ר : אין דעם זעה איך נישט קיין שום משוגעת.

אַ ר נ אָ ל ד : וואַרט נאָר; דאָס איז ערשט דער אָנהויב. באַלד דערנאָך איז ער אַוועק און זיך ערקלערט אין ליבּע, טרעפט וועמען?

ד אָ ק ט אָ ר : אייער פרוי?

אַ ר נ אָ ל ד : איהר זענט אַראָב פון זינען? מיין פרוי דאָס האָט נאָך געפעהלט!

ד אָ ק ט אָ ר : דער קעכין?

אַ ר נ אָ ל ד : נאָך ערגער... דער באָבע'ן!

ד אָ ק ט אָ ר: דער באָבע'ן? (נאַאיוו) יאָ, אויב אַזוי איז ער משוגע.

אַ ר נ אָ ל ד: נו, זעהט איהר שוין.

ד אָ ק ט אָ ר: פאָלשטענדיג משוגע... זיין משוגעת וועט מיך אָבער טייער קאָסטען. וואָס וועט איצט זיין מיט אַלע זיינע צוזאָגען?

אַ ר נ אָ ל ד: ער האָט אייך עפּעס צוגעזאָגט?

ד אָ ק ט אָ ר: יאָ, ער האָט מיר צוגעזאָגט צו געבען פּראָטעקציע צו דערגרייכען אַ קאַריערע, און דערפאַר האָט ער ביי מיר פערלאַנגט, אַז איך זאָל חתונה האָבען מיט אייער שוויגער'ס מוטער.

אַ ר נ אָ ל ד: אויסגעצייכענט! ווען ער האָט עס אייך פאָרגעלעגט איז ער נאָך, קענטיג, געווען ביים קלאָרען זין.

ד אָ ק ט אָ ר: יאָ, ער האָט גערעדט גאַנץ זאַכליך.

אַ ר נ אָ ל ד: מ'רעדט שטענדיג זאַכליך ווען ס'האַנדעלט זיך פטור צו ווערען פון אַ שוויגער.

ד אָ ק ט אָ ר: דאָס ערגסטע איז נאָך, אַז כ'האָב שוין געמאַכט אייניגע שריט אין דער דאָזיגער זאַך.

אַ ר נ אָ ל ד: איהר?

ד אָ ק ט אָ ר: איך האָב שוין גערעדט מיט מיין צוקונפטיגע בעשערטע... איך האָב איהר פאָרגעלעגט מיין האַנד...

אַ ר נ אָ ל ד: און זי האָט זי אָנגענומען?

ד אָ ק ט אָ ר: מיט'ן גרעסטען פערגניגען.

אַ ר נ אָ ל ד: גרויסאַרטיג! אָ, דאָקטאָר, איהר ווייסט גאָרנישט ווי איך פרעה זיך (אַפּאַרט) כאָטש איין שוויגער ווייניגער... (הויך) איהר וועט דאָך געוויס אַוועק ווייט מיט אייער געליבטע?

ד אָ ק ט אָ ר: פריהער האָב איך עס זאָגאַר נישט גערעכענט. פון מיין קאַריערע וועט דאָך שוין אָבער גאָרנישט ווערען, אויב אייער פריינד איז משוגע געוואָרען.

אַ ר נ אָ ל ד: איהר וועט איהם אָבער אויסקורירען, דאָקטאָר געהט זאָפאָרט אַריין צו איהם.

ד אָ ק ט אָ ר: יאָ, יאָ, איך וועל באַלד אַריינגעהן.

אַ ר נ אָ ל ד: און איהר וועט דאָך מיר באַלד זאָגען וואָס ס'איז מיט איהם? (אָב)

ד אָ ק ט אָ ר: יאָ.

אַלצענטער אויפטריט.

ד אָ ק ט אָ ר, דערנאָך פ ר ו י ש ט יי נ ב ע ר ג.

ד אָ ק ט אָ ר: וואָס פאַר אַ שלום-מזל איך בין. איך בין שוין געווען אַזוי נאָנט צו מיין גליק און צום סוף, נאַ דיר גאָר אַ משוגע'נעם.

פ ר ו י ש ט יי נ ב ע ר ג (לויפט אַריין מיט'ן הוט און מאַנטעל), נאַ, אָט איז ער!

ד אָ ק ט אָ ר (דרעהט זיך אום, אַפאַרט): די אַלטע! (הויך) גנעדיגע פרוי —

פ ר ו י ש ט יי נ ב ע ר ג: איך וויים אַלץ, אַלץ!

ד אָ ק ט אָ ר: העלענאַ!

פ ר ו י ש ט יי נ ב ע ר ג: פאַר איך בין איך נישט מעהר קיין העלענאַ!

ד אָ ק ט אָ ר: וואָס זאָגט איהר?

פ ר ו י ש ט יי נ ב ע ר ג: איהר זענט אַ צבוע'ק, אַ פאַלשער מענש!

ד אָ ק ט אָ ר: איך?

פ ר ו י ש ט יי נ ב ע ר ג: אַנידערטרעכטיגער מענש!

ד אָ ק ט אָ ר: וואָס האָב איך דען געטהון?

פ ר ו י ש ט יי נ ב ע ר ג: איהר פרעגט נאָך?

ד אָ ק ט אָ ר (אַפאַרט): זענען דאָ אַלע משוגע?

פ ר ו י ש ט יי נ ב ע ר ג: דאָס איז די איבעראַשונג וואָס איהר האָט מיר פריהער געמאַכט?

ד אָ ק ט אָ ר: איך פערשטעה נישט קיין וואָרט; מיר דאַכט זיך, אַז איך חלום...

פ ר ו י ש ט יי נ ב ע ר ג: האָט איהר פריהער אויך גע'חלום'ט ווען איהר זענט געלעגען אויף די קניה?

ד אָ ק ט אָ ר: אויף די קניה? איך? וואו?

פרוי שטיינבערג: דאָ — אָט דאָ — פֿאַר מיין טאָכטער!

דאָקטאָר: פֿאַר אייער טאָכטער?

פרוי שטיינבערג: זיך איהר צו ערקלערען אין ליבע.

דאָקטאָר: איך?

פרוי שטיינבער: ווער דען, איך? פרובט נישט אָפּצולייקענען... זי האָט אונז אַלץ דערצעהלט.

דאָקטאָר: מיר דאַכט זיך, אַז איהר זענט אַלע משוגע געוואָרען.

פרוי שטיינבערג: איהר ערלויבט זיך מיך אַזוי צו בעליידיגען ווייל איך בין אַ שוואַכע, שוצלאָזע פרוי, אָ, איהר געמיינער מענש!

ניינצענטער אויפטריט.

די פאָריגע. אַרנאָלד.

אַרנאָלד: וואָס טהוט זיך דאָ?

פרוי שטיינבערג: לאָז מיך צו רוה! אָט איז ער נאָר וואָס געלעגען אויף דער קניה פֿאַר מיין טאָכטער.

אַרנאָלד: דער דאָקטאָר?

דאָקטאָר: גאָט איז מיין עדות!

פרוי שטיינבערג: שווייגט, איהר פֿאַלשער מענש! זי האָט מיר אַלץ מודה געווען.

אַרנאָלד: אונמעגליך! איז דאָס ווירקליך אמת, דאָקטאָר?

דאָקטאָר: איך גיב אייך מיין עהרענוואָרט...

פרוי שטיינבערג: איהר האָט נישט קיין עהרע. וואַרט, וואַרט, איך וועל זיך נאָך מיט אייך אָפּרעכנען.

אַרנאָלד (צו פרוי שטיינבערג): לאָזט מיך איבער אַליין מיט'ן דאָקטאָר און איך וועל אַלץ ברענגען אין אָרדנונג.

פרוי שטיינבערג: אבער דו מוזט נעהמען נקמה פֿאַר מיר, אַרנאָלד! (געהט פאַרביי דעם דאָקטאָר) איך וועל אייך נאָך אָנלערנען! (אָב. דער דאָקטאָר ציהט זיך פֿאַר איהר דערשראָקען צוריק).

צוואַנציגסטער אויפטריט.

אַרנאָלד, דאָקטאָר, דערנאָך יוליוס.

אַרנאָלד: איצט, אַז מיר זענען געבליבען אונטער פיער אויגען, קענט איהר דאָך מיר שוין זאָגען, דאָקטאָר, וואָס האָט איהר געטהון?

דאָקטאָר: אָך לאָזט מיך צורוה...

אַרנאָלד: אין אייער עלטער איז נישט אַזוי שעהן זיך אַרומצושלעפען מיט ליבעס — ערקלערונגען — דאָס איז גאָרנישט אַנשטענדיג.

דאָקטאָר: איהר בעליידיגט מיך!

אַרנאָלד: און איהר האָט בעליידיגט מיין פריינד.

יוליוס: (אַריינקומענדיג, אַפאַרט) דאָס מיינט מען מיך.

אַרנאָלד: ער האָט זיך בעמיהט פאַר אייך, אַז איהר זאָלט דערגרייכען אַ קאַריערע און איהר האָט איהם דערפאַר בעצאָהלט דערמיט וואָס איהר האָט איהם געוואָלט אונטריי מאַכען די פרוי וועלכע ער ליבט!

יוליוס (אַרויסטרעטענדיג): וואָס הער איך?

אַרנאָלד: יוליוס! דו דא! ווי אַזוי קומסטו אַהער?

יוליוס: איך האָב געהאַט געגוג מיה ביז כ'האָב בערוהיגט די דאַמען. אָבער וואָס קומט דאָ פאָר?

אַרנאָלד: גאָרנישט, גאָרנישט!

יוליוס: איך האָב אַלץ געהערט! דער דאָזיגער הערר וויל מיר צורויבען דאָס האַרץ פון דיין שוויגער.

אַרנאָלד: און דו האָסט זיך געשדכנ'ט צו איהר מוטער.

יוליוס: הער שוין אַמאָל אויף פון דער דאָזיגער נאַרישקייט. דאָס איז אַ געמיינער רכילות.

דאָקטאָר: רכילות זאָגט איהר!

יוליוס: ווער, איך?

דאָקטאָר (שרייט): יאָ.

יוליוס (שרייט): איך וועל זיך נישט לאָזען בעליידיגען, איהר הערט!

איינאונצוואנציגסטער אויפטריט,

די פּאָריגע, פֿרוי האַרטשטיין, אַננאַ, פֿרוי שטיינבערג.

פֿרוי האַרטשטיין: וואָס איז דאָ פֿאַר אַ לאַרם?

דאָקטאָר: איהר זענט געקומען צו דער ריכטיגער צייט.

פֿרוי שטיינבערג: וואָס שרייט איהר אַזוי?

אַרנאָלד: איצט מוז איינמאָל פֿאַר אַלע מאָל אַלץ קלאָר ווערען

פֿרוי שטיינבערג (צו איהר טאָכטער, אָנווייזענדיג אויפ'ן דאָקטאָר): איז ער נישט געלעגען פֿאַר דיר אויף די קניה?

פֿרוי האַרטשטיין: ווער, דער דאָקטאָר? ניין, קיינמאָל נישט!

פֿרוי שטיינבערג: דו האָסט מורא איהם צו זאָגען דעם אמת אין די אויגען אַריין. ווי לאַנג איז אָבער ווי דו האָסט מיר געזאָגט, אַז ער איז פֿאַר דיר געלעגען אויף די קניה.

פֿרוי האַרטשטיין: נישט ער! (אָנווייזענדיג אויף יוליוס'ן) איהם האָב איך געמיינט. איהם, וואָס האָט זיך אונז ביידע ערקלערט אין ליבע.

יוליוס: ווער איך?

פֿרוי שטיינבערג: ניין, מיר האָט ער זיך נישט ערקלערט.

דאָקטאָר (צו פֿרוי האַרטשטיין): און איך האָב זיך אייך יאָ ערקלערט אין ליבע?

פֿרוי האַרטשטיין: ניין.

אַרנאָלד: איצט ווערט מיר אַלץ קלאָר!

צוויי און צוואנציגסטער אויפטריט.

די פּאָריגע. דער דינער.

דינער (דורכ'ן הינטערגרונד): אַ טעלעגראַמע פֿאַר'ן הר' דאָקטאָר. (אָב)

דאָקטאָר: פֿאַר מיר? (עפֿענט שנעל די טעלעגראַמע) אָ, איך בין גליקליך, מיין קאַריערע איז דערגרייכט! (צו יוליוס'ן) און דאָס אַלץ האָב איך אייך צו פֿערדאַנקען.

יוליוס (שטיל צו איהם): יאָ. פֿערגעסט אָבער נישט דעם

...בעדינג.

דאָקטאָר: ניין. איך געדענק עס גוט. אָ, איך בין איצט דער גליקליכסטער מענש אויף דער וועלט! (פּאַקט אַננאַ'ן צו די פּיס).

אַננאַ: וואָס ווילט איהר פון מיר?

אַרנאָלד: וואָס ווילט איהר פון מיין פרוי?

דאָקטאָר: ענטשולדיגט, איך בין אַזוי צומישט פון פריידע... (ווענדעט זיך אויף דער קניה צו פרוי האַרטשטיין): איהר ווייסט דאָך שוין, אַז איך ליבּ נאָר אייך. (ער דערזעהט ווידער זיין טעות און שלעפּט זיך צו אויף דער קניה צו פרוי שטיינבּערג) איך בין אונשולדיג, פאַר פריידע בין איך אַזוי ווי צומ'שט. גיט מיר אייער האַנד אַלס בעוויז, אַז איהר זענט מיר אַלץ מוחל.

פרוי שטיינבּערג: שטעהט־אויף, דאָקטאָר. נו, שטעהט שוין אויף, סאַלאָמאָן! (צו אַלע) ליבּע קינדער, איך מוז זיך מיט אייך שיידען, וואָרום מיין מאַן פערלאַנגט, אַז איך זאָל וואוינען נאָר מיט איהם אַליין.

אַרנאָלד: איהר ווילט אונז פער לאָזען? ניין, איך וועל עס נישט לאָזען!

אַננאַ (שטיל צום מאַן): דו מיינסט עס דאָך נישט ערנסט?

יוליוס (צו פרוי האַרטשטיין): און איך, גנעדיגע פרוי, האָב איך אויך נאָך האָפנונג?

פרוי האַרטשטיין: יאָ, אז איהר וועט מיר צו זאָגען, אַז איהר וועט זיך מעהר נישט ערקלערען מיין מוטער.

יוליוס: ס'איז דאָך נאָר געווען אַ מיספערשטענדניש.

פרוי האַרטשטיין: איך גלויבּ אייך (גיט איהם די האַנד).

יוליוס (קושט זי): איך בין אויך גליקליך.

פרוי האַרטשטיין: איך קאָן אָבּער אויך דאָ מעהר נישט בּלייבּען. איך וועל דאָך מוזען זאָרגען פאַר מיין מאַן.

פרוי שטיינבּערג:
דאָקטאָר:
יוליוס:
פרוי האַרטשטיין:
} (צו אַלעמען) ווי גליקליך מיר זענען!

אַרנאָלד: און איך בין דער גליקליכסטער מענש. פּטור פאַרען מיט איינמאָל פון צווייא שוויגערס!

פאָרהאַנג.

פערלאַג „יודיש" ווארשא.

15) זכרונות און אַרטיקלען.......... ו. מענדעס.

מיט דער ביאָגראַפיע און בילד פון אויטאָר.

(„אזא גלענצענדער שריפטשטעלער, ווי מענדעס, ווערט געלייענט
ליעבט גאר ביי זיין אייגען פאָלק, נאר אויך ביי אנדערע פעלקער").

16) די נשמה פון א פרוי .... סאַבאַטי.

(„די פרוי, איהר גלות, איהר וועלט, איהר מצב, איהר ראָל —
דאס זענען די פראגען, פון וועלכע עס איז מיט אויפיל טאלענט אויסגע-
וועבט געוואָרען דעראָזיגער מערקווירדיגער ראָמאַן".)

17,18,19,20, אַלעקסאַנדער דער ערשטער .....
.... ד. מערעזשקאָווסקי.

(„וויל מען פערשטעהן דאס גרויסע און טראַגישע רוסלאַנד אין זיין
ערשטען קאמף מיט'ן צאַריזם, אין זיין ירידה און גלאַנץ, אין זיין גוטען
און שלעכטען, מוז מען לייענען דאָסדאָזיגע גראַנדיעזע ווערק, וואָס איז אַ-
אוצר פון אונשעצבאַרער קונסט").

21) די שטרעמונגען אין דער ליטעראַטור פון XIX-טען יאָהרהונדערט.

(„ווייניגע צייטען איז זיך שוין פערברייטעלען א ליטעראַטור,
וואס אין איהר זאָלען ניט איבערגעזעצט ווערען די טיפע און גלאַנצ-
פולע ווערק פון וועלט-בעריהמטען קריטיקער און דענקער").

22) נאַפּאָלעאָן אין רוסלאַנד . . . . היינריך ראָס.

(„היינריך ראָס געהערט ביז צו יענע שרייבער, וואס האָבען גע-
זונגען ליעדער נאַפּאָלעאָנ'ען, נאָר ער געהט איהם בעסער נאָך טריט
ביי טריט און דעקט-אויף די אַלע טונקעלע זייטען פון'ם גרויסען קריגס-
פיהרער, אין זיין מלחמה מיט רוסלאַנד, דאָסדאָזיגע בוך איז אונגעוועהנ-
ליך אינטערעסאַנט און שפאַנענד פאַר יעדען".)